

PRO20 KONGRESS 22

PRO-styrelsens förslag

HANDLINGSPROGRAM

PRO20 KONGRESS 22

1 **PRO, Sveriges pensionärer för gemenskap och förändring**

2 PRO ska erbjuda gemenskap och meningsfulla aktiviteter för landets
3 pensionärer, förbättra livet för äldre genom att arbeta för
4 samhällsförändringar och bättre levnadsvillkor, vara en del i det
5 livslånga lärandet och folkbilda utifrån organisationens värdegrund
6 samt värva medlemmar och vara en så attraktiv organisation att
7 medlemmarna känner ett stort värde i sitt medlemskap.

8

9 Handlingsprogrammet är en utgångspunkt för alla i PRO som ställer
10 krav på en bättre tillvaro för Sveriges pensionärer. Vi har samlat PRO:s
11 ståndpunkter med korta motivtexter i programmet som kan användas
12 både i det opinionsbildande arbetet och i påverkansarbetet centralt,
13 regionalt och lokalt. Vill du fördjupa dig i någon fråga hänvisar vi till
14 PRO:s webb pro.se. Där finns rapporter, remisser med mera samlade.

15

16 **Leva livet hela livet**

17 Vi äldre blir allt friskare, bättre utbildade och vi lever längre. Till skillnad
18 från tidigare generationer har många äldre i dag ett aktivt och
19 utvecklande liv efter pensioneringen.

20 Men pensionärer är ingen homogen grupp. Det finns sociala skillnader i
21 ohälsa och för tidig död. PRO är, och ska vara, en organisation som
22 strävar efter goda levnadsvillkor och bästa möjliga hälsa, vård och
23 omsorg för alla pensionärer. Utgångspunkten är att leva livet hela livet.

24 PRO vill lyfta fram de positiva sidorna av pensionärlivet. Vi vill göra
25 livet för äldre tryggare, friskare och mer meningsfullt. Vi vill också
26 samverka över generationsgränserna.

27 Allt sedan PRO, Pensionärernas riksorganisation, startade 1942 vilar
28 verksamheten på två ben – ett ben för gemenskap och ett intresse-
29 politiskt ben.

30 Genom en mängd meningsfulla och trevliga aktiviteter erbjuder PRO
31 social samvaro för pensionärer. PRO har dessutom en utbredd

32 studieverksamhet med tusentals studiecirklar och kurser runt om i
33 landet. Studieverksamheten sker i samarbete med ABF och PRO
34 Folkhögskola.

35 Det ska vara möjligt att lära nytt hela livet. Särskilt viktigt för PRO är att
36 med studier möta den snabba digitaliseringen som riskerar att leda till
37 utanförskap hos äldre. En betydelsefull del i det livslånga lärandet är
38 PRO Folkhögskola.

39 PRO är också en intressepolitisk organisation som påverkar samhälls-
40 utvecklingen för att förbättra pensionärers levnadsvillkor. Vi är en
41 självständig, partipolitiskt och religiöst obunden organisation som alltid
42 utgår från äldres behov och intressen.

43 PRO har en viktig roll i samhället, inte minst mot bakgrund av att det
44 blir fler äldre i samhället. Vi har under de senaste 80 åren påverkat
45 samhället till det bättre för äldre. Samhället står ständigt inför nya
46 utmaningar, vilket gör PRO:s roll lika relevant i dag som vid starten.

47 Fortfarande finns dock stora orättvisor bland äldre som slår igenom i
48 förtida död, sjukdomar och ekonomiska villkor. Med många medlemmar
49 bildar PRO opinion för att påverka politiker och andra beslutsfattare
50 kring frågor som är viktiga för äldre.

51 PRO är pensionärernas starkaste röst i samhällsdebatten!

52 **Solidaritet och rättvisa – PRO:s grundläggande värderingar**

53 PRO verkar för alla människors lika värde och ett samhälle som präglas
54 av solidaritet, rättvisa och medmänsklighet. Välfärden är till för alla –
55 inte endast för ett fåtal med goda ekonomiska resurser.

56 Alla har rätt till ekonomisk trygghet och en trygg livsmiljö. Samhället ska
57 erbjuda god vård och omsorg för alla medborgare efter behov. En
58 solidariskt finansierad välfärd av hög kvalitet är en förutsättning för
59 jämlikhet och jämställdhet.

60 Ett samhälle som är jämlikt och jämställt är bra för alla. PRO vill se ett
61 samhälle där vi solidariskt ställer upp för varandra, där de ekonomiska
62 skillnaderna minskar, där kvinnor och män är jämställda och där alla

63 känner sig välkomna oavsett ålder, funktionsnedsättning, kön, sexuell
64 läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet,
65 religion eller annan trosuppfattning.

66 PRO är en feministisk organisation där inget kön står över något annat.

67 Attityder och värderingar behöver ständigt diskuteras, där respekt för
68 allas lika värde formas i våra vardagliga handlingar och i vår
69 gemenskap.

70 För PRO är det självklart att motverka diskriminering på grund av ålder
71 men även andra former av diskriminering, inte minst
72 främlingsfientlighet.

73 PRO:s tilltro till solidaritet, rättvisa och medmänsklighet sträcker sig
74 längre än till Sveriges gränser. PRO är med och påverkar livsvillkoren
75 för äldre även internationellt.

76 PRO är en välkomnande, öppen och stark organisation!

77 **PRO påverkar**

78 Tiden som pensionär är för de flesta en fin tid. Men livet som pensionär
79 är inte jämlikt. Människor har olika livsvillkor, olika ekonomiska
80 förutsättningar och olika stark hälsa. Livet förändras ju äldre man blir.
81 Att man som äldre ska kunna leva ett bra liv trots sjukdom, ofrivillig
82 ensamhet och ibland knappa ekonomiska resurser ställer stora kvar på
83 samhället.

84 PRO:s uppdrag från medlemmarna är att uppmärksamma och tydligt
85 säga ifrån när det gäller brister och orättvisor som drabbar pensionärer.
86 Det kan gälla otillräcklig omsorg om äldre, svagheter i pensionssystemet,
87 orättvis beskattning av pensioner eller bristen på ändamålsenliga
88 bostäder med rimliga hyror.

89 Vi använder vår gemensamma styrka till att påverka i frågor som rör vår
90 vardag och våra liv. PRO ska påverka samhällsutvecklingen genom att
91 visa på goda exempel och komma med konstruktiva förslag på
92 förbättringar.

93 PRO är en aktiv organisation som kräver att äldre respekteras. Vi har ett
94 verkligt inflytande främst inom de områden som rör äldre i samhället. Vi
95 strävar efter att pensionärernas röst och erfarenhet även i övrigt tas
96 tillvara i samhället.

97 Ju fler vi är desto starkare blir vi!

98 Under kongressperioden 2022 till 2026 prioriterar PRO följande viktiga
99 områden: pensionärers ekonomi, äldreomsorg samt tandvård.

100 Pensionärers ekonomi

101 Alla har rätt till ekonomisk trygghet. Ett samhälle som är jämlikt och
102 jämställt är bra för alla. PRO vill se ett samhälle där vi solidariskt ställer
103 upp för varandra och där ekonomiska skillnader mellan människor
104 minskar. Pension är uppskjuten lön och ska beskattas som sådan.

- 105 • Alla pensionärer ska ha goda och trygga levnadsvillkor.
- 106 • Den allmänna pensionen ska höjas väsentligt genom bland annat
107 höjda pensionsavgifter.
- 108 • Lika skatt ska gälla för pension och lön. Detta ska även omfatta
109 sjuk- och aktivitetsersättning.
- 110 • Arbetslivet behöver reformeras för att möta de krav som en höjd
111 pensionsålder innebär.
- 112 • Den så kallade bromsen i pensionssystemet ska slopas.
- 113 • En samlad och bred översyn av hela pensionssystemet ska
114 genomföras.
- 115 • Bostadstillägget ska vara 100 procent av boendekostnaden upp till
116 8 000 kronor och ska räknas upp årligen.
- 117 • Informationen om möjligheten och rätten till bostadstillägg ska
118 förbättras.
- 119 • Endast seriösa aktörer ska ingå i premiepensionssystemet. Liksom
120 hittills ska det finnas ett ickevalsalternativ.
- 121 • Ett sätt att göra pensionssystemet mer jämställt är att halvera
122 förskottsrentan.

123 Pensionen är den största anledningen till oro bland dem som är på väg
124 att lämna arbetslivet. Pensionerna har de senaste åren halkat efter
125 löntagarna vad gäller ekonomisk utveckling. Det beror på att
126 pensionssystemet är underfinansierat, att pensionen varierar mellan åren
127 på grund av den så kallade bromsen i pensionssystemet och att
128 pensionärer betalar mer skatt än löntagare.

129 Det är en skam för ett välfärdssamhälle att det finns en stor grupp
130 pensionärer med allt för låga pensioner. Klyftan mellan lön och pension
131 har dessutom ökat över tid. Om ingenting görs kommer denna klyfta att
132 öka ytterligare.

133 Skillnaden mellan kvinnors och mäns pensioner är alltför stor. Det beror
134 framför allt på ett arbetsliv som inte är jämställt och därför påverkar
135 pensionen, men också på att marginaleffekterna i pensionssystemet för
136 kvinnor med låg pension förstärker dessa orättvisor.

137 Beslut har fattats att höja pensionsåldern. För att det ska bli möjligt för
138 fler att arbeta längre måste arbetsmiljön bli bättre inom yrken där många
139 går i pension i förtid. Till dess att detta har uppnåtts bör höjningen av
140 pensionsåldern pausas.

141 Trygghetssystemen måste också omfatta den äldre arbetskraften. Höjd
142 pensionsålder får inte innebära ökade klyftor inom pensionärs-
143 kollektivet. De höga marginaleffekterna för pensionärer med låga
144 inkomster måste därför åtgärdas.

145 De behövs en ventil i pensionssystemet för äldre som slitit ut kroppen i
146 förtid. Ingen ska behöva ta ut sin pension i förväg och göra en låg
147 pension ännu lägre. Pensionen måste utvecklas i takt med löne- och
148 kostnadsutvecklingen i samhället. Därför ska den automatiska
149 balanseringen, den så kallade bromsen, avskaffas. Om inte bromsen
150 avskaffas bör en gas införas i systemet, som innebär att en utdelning till
151 pensionärerna sker när fonderna når en viss nivå.

152 Ett sätt att göra pensionssystemet mer jämställt är att halvera
153 förskottsrentan så att inkomstutvecklingen blir mer jämn över tid. Detta
154 gynnar kvinnors pensioner.

155 Lika skatt på lön och pension är en rättvisefråga och något PRO arbetar
156 för sedan lång tid men där vi ännu inte nått ända fram. En tillfällig
157 skattesänkning för alla som arbetar innebär att skatteklyftan mellan lön
158 och pension finns kvar åtminstone till 2023, vilket är oacceptabelt.
159 Pension är uppskjuten lön och ska beskattas så.

160 Pensionärer med låga inkomster kan få tillägg till sin pension för att
161 täcka boendekostnaden, men bostadstillägget har inte anpassats efter de
162 verkliga boendekostnaderna på många år. När en sådan anpassning
163 skett bör ersättningen därefter följa utvecklingen av index för hyres-
164 kostnaderna. Det krävs dessutom informationsåtgärder för att fler ska
165 söka bostadstillägg. Det är alltför många som inte söker trots att de är
166 berättigade till det.

167

168 Tidigare fanns en grupp pensionärer som tillhörde ålderspensions-
169 systemet och som benämndes förtidspensionärer. Gruppen
170 förtidspensionärer har numera förts över från pensionssystemet till
171 sjukförsäkringen och uppbär i dag sjukersättning. Gruppen särbehandlas
172 därför i förhållande till ålderspensionärer när det gäller skatteuttag och
173 nivån på bostadstillägg. Denna särbehandling måste upphöra.

174

175 **God vård och omsorg för äldre**

176 Äldre har rätt att leva ett bra liv hela livet i trygghet och med bibehållet
177 oberoende. Äldre ska vara delaktiga och omsorg ska ges efter behov.
178 Samhället ska erbjuda god omsorg för alla äldre. Äldre ska ha goda
179 levnadsvillkoren. Valfärden är till för alla. Medarbetarna inom vård
180 och omsorg ska ha goda arbetsvillkor och bra utbildning. Det skapar
181 förutsättningar för en vård och omsorg av god kvalitet. För att kunna
182 rekrytera medarbetare till äldreomsorgen i framtiden måste arbetet göras
183 mer attraktivt och arbetsvillkoren förbättras.

- 184
- Äldre ska tillförsäkras goda levnadsvillkor, vilket ska anges i
- 185 socialtjänstlagen.

- 186 • Kvaliteten och likvärdigheten inom den svenska äldreomsorgen
187 ska säkerställas med en äldreomsorgslag
- 188 • Äldreomsorgen behöver ökade resurser.
- 189 • Personer som har fått hemtjänst beviljad ska fritt kunna förfoga
190 över serviceinsatserna.
- 191 • Alla äldre med hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt som
192 är undersköterska.
- 193 • Antalet personal som besöker äldre i hemmet måste begränsas.
- 194 • Stödet till anhöriga måste förbättras.
- 195 • Arbetet inom vården och omsorgen måste göras mer attraktivt
196 genom trygga anställnings- och arbetsvillkor.
- 197 • Heltidsarbete och tillsvidareanställningar ska vara norm inom
198 äldreomsorgen – delade turer ska tas bort.
- 199 • Alla äldre ska kunna äta mat som är av god kvalitet och som är
200 lokalt tillagad.

201 Pandemin har synliggjort bristerna inom äldreomsorgen, vilket PRO
202 under lång tid pekat på. Det behövs mer resurser för att komma tillrätta
203 med dessa brister. När vi blir äldre och krafterna tryter ska samhället
204 erbjuda omsorg av god kvalitet. Ingen ska behöva tvivla på att omsorgen
205 finns där när man behöver den.

206 Äldre har kunskap om hur de vill leva sitt liv och ska vara delaktiga i
207 och ha inflytande över hur den egna omsorgen utformas. Anhöriga ska
208 också känna trygghet i att deras nära och kära har det bra på
209 äldreboendet eller i den egna bostaden med hjälp av hemtjänsten. Stödet
210 för anhöriga behöver stärkas.

211 Äldre människor ska tillförsäkras en goda levnadsvillkor vilket ska
212 anges i lagstiftningen. Dagens minimibetonade standard i form av *skäliga*
213 levnadsvillkor ska ändras till *goda* levnadsvillkor.

214 Omsorgen och vården måste organiseras så att den äldres besök av
215 personal begränsas. En fast omsorgskontakt är viktig. Personalen inom
216 vården och omsorgen ska vara utbildad för sina uppgifter och ha
217 geriatrisk och gerontologisk kompetens. Det är viktigt att medarbetarna
218 får kontinuerlig fortbildning och har goda arbetsvillkor i form av

219 tillsvidareanställningar, rätt till heltidstjänster och kollektivavtal. Det
220 måste skapas goda förutsättningar för ett professionellt ledarskap inom
221 äldreomsorgen.

222 Stora personalgrupper uppnår pensionsåldern de närmaste åren och
223 därför måste möjligheten att rekrytera ny personal uppmärksammas. En
224 höjning av lönenivåerna och en ökning av bemanningen skulle kunna
225 bidra till att göra arbetet mer attraktivt. Statusen på vård- och omsorgs-
226 yrken måste höjas. De kommunala pensionärsråden kan tillsammans
227 med arbetsgivare och fackliga organisationer bidra i dialogen kring
228 framtidens rekrytering till vården och omsorgen om äldre.

229 Att satsa på äldreomsorgen är en viktig jämställdhetsfråga. Arbets-
230 villkoren måste förbättras, heltid och tillsvidareanställningar ska vara
231 norm. PRO vill även att de delade turer inom äldreomsorgen tas bort.
232

233 **Mat – en källa till glädje och hälsa**

234 Maten och måltiden är en källa till glädje. Alla äldre ska kunna äta mat
235 som är av god kvalitet och som är lokalt tillagad, om möjligt av
236 närproducerade råvaror. Inom äldreomsorgen kräver det kunniga
237 beställare, riktiga kök och att personalen har kunskap om matlagning
238 och näringslära och framför allt tid. Det ska vara en självklarhet att äldre
239 som bor på särskilda boenden eller har hemtjänst ska ha möjlighet att
240 vara delaktiga i matlagningen och få äta mat tillsammans med andra.

241

242 **Tänderna – en del av kroppen**

243 Alla äldre ska ha tillgång till tandvård av god kvalitet. Begränsade
244 ekonomiska resurser ska inte utgöra ett hinder. Äldre som har ett
245 omsorgsbehov ska få stöd att sköta sin munhälsa. Det behövs mer
246 forskning om äldres tandhälsa.

- 247
- Tandvården ska ha ett högkostnadsskydd som motsvarar det för
248 hälso- och sjukvården. Ingen äldre person ska behöva avstå från
249 tandvård av ekonomiska skäl. På längre sikt bör det övervägas om

250 det behövs ett gemensamt högkostnadsskydd för hälso- och
251 sjukvården och tandvården.

252 • Alla kommuner ska ha anställda tandhygienister med särskilt
253 ansvar för äldres munhälsa.

254 • Det behövs en satsning på forskning om äldres munhälsa.

255 Ingen äldre person ska behöva avstå från tandvård. Tandvården ska ha
256 ett högkostnadsskydd som motsvarar det för hälso- och sjukvården. På
257 längre sikt bör det övervägas om det behövs ett gemensamt
258 högkostnadsskydd för hälso- och sjukvården och tandvården.

259 Tack vare den förebyggande tandvården har allt fler äldre sina egna
260 tänder i behåll. Men munhälsan förändras i samband med åldrandet, i
261 synnerhet vid vissa sjukdomstillstånd och när läkemedel förskrivs som
262 påverkar munhälsan. Alla vård- och omsorgsaktörer måste kunna
263 uppmärksamma sambandet mellan munhälsa och den övriga hälsan
264 samt ha kunskap om de tandvårdsstöd som finns, så att de bättre kan
265 informera patienter och omsorgstagare. Grundläggande kunskap om
266 munhälsa måste ingå i samtliga vård- och omsorgsutbildningar.

267 Alla kommuner ska erbjuda uppsökande verksamhet riktad till äldre och
268 munhälsan ska vara en fråga som tas upp inom ramen för den upp-
269 sökande verksamheten. Alla kommuner ska ha tillgång till tandhygie-
270 nistkompetens som systematiskt arbetar för att förbättra munhälsan hos
271 äldre personer boende i kommunen.

272 Det behövs mer forskning om äldres munhälsa under alla faser av
273 åldrandet, utifrån ett brett hälso- och livskvalitetsperspektiv.

274 Vårdvalssystemet för nödvändig tandvård riskerar att öppna upp för
275 oseriösa vårdgivare, samtidigt som äldre som har rätt till den här typen
276 av tandvård ofta inte är i skick att kunna välja en vårdgivare. Vårdvals-
277 systemet för nödvändig tandvård måste därför avskaffas.

278 Det är angeläget att Folktandvården får vara kvar i alla regioner som en
279 stor aktör inom tandvården. Regionernas uppsökande tandvård är bra
280 och ska fortsätta, men den måste bli mer tillgänglig för äldre som bor
281 kvar i sitt eget hem.

282 Pensionärernas röst– ökat inflytande och stärkta rättigheter

283 Äldres kunskap, erfarenhet och vilja att vara delaktiga ska tas tillvara i
284 PRO-organisationen, i samhället och i politiken. I dag är de äldres och
285 PRO:s insatser en ovärderlig resurs för samhällsutvecklingen. PRO
286 motverkar alla former av diskriminering, inte minst diskriminering på
287 grund av ålder. Åldersmaktsordningen ska brytas. Alla äldre har rätt att
288 bli bemötta med respekt.

- 289 • Det behövs en kraftfull lag mot åldersdiskriminering.
- 290 • Det behövs en lag som reglerar pensionärsråden och gör dem
291 obligatoriska.
- 292 • Alla beslutande politiska församlingar ska ha en representation av
293 personer som är över 65 år motsvarande åldersgruppens andel av
294 befolkningen.

295 Åldersdiskriminering innebär att människor tilldelas en särskild plats
296 och roll i samhället enbart utifrån sin ålder. Förlegade och förringande
297 attityder till äldre och åldersgränser finns inom flera delar av samhälls-
298 livet. Det behövs en kraftfull lagstiftning mot åldersdiskriminering som
299 omfattar alla samhällets områden.

300 PRO är aktivt och påverkar på alla nivåer i samhället. Vi lyfter fram
301 PRO:s åsikter till beslutsfattare i kommuner och regioner genom bland
302 annat de kommunala och regionala pensionärsråden. På nationell nivå
303 påverkar PRO regering, riksdag och myndigheter genom att vi
304 regelbundet medverkar i regeringens pensionärskommitté och i
305 utredningar och arbetsgrupper samt svarar på remisser.

306 Det är oacceptabelt att beslutande församlingar har ett underskott av
307 personer över 65 år. PRO ska verka för att äldre finns med på vallistor
308 såväl lokalt, regionalt som nationellt.

309

310 **Forskning**

311 Vid universitet och högskolor bedrivs mycket forskning som rör äldre.
312 Den öppenhet som forskarvärlden numera visar gentemot det

313 omgivande samhället ska PRO ta vara på. Det kan ske genom att vi för
314 fram idéer om vad som behöver forskas på, medverkar i forsknings-
315 projekt, ger synpunkter på hur forskning presenteras och medverkar i
316 spridning av forskningsrön.

317 **Ett jämställt pensionärliv**

318 PRO anser att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället
319 och sina egna liv. Äldre kvinnors politiska, sociala och ekonomiska
320 rättigheter ska stärkas med målet att skapa jämställdhet mellan kvinnor
321 och män. Det som händer i arbetslivet påverkar livet som pensionär. Vi
322 arbetar för att motverka stereotypa föreställningar av personer oavsett
323 kön. PRO arbetar för att ha en jämställd representation på alla nivåer i
324 den egna organisationen. Allt arbete som bedrivs inom PRO ska
325 genomsyras av en tydlig jämställdhetsprofil. Detta synsätt gör PRO till
326 en feministisk organisation.

- 327 • De kvinnodominerade yrkenas löner och status ska höjas.
- 328 • Män och kvinnor ska ha tillgång till god vård och omsorg på lika
329 villkor.
- 330 • Representationen i PRO:s beslutande organ ska vara jämställd, det
331 vill säga lika mellan könen.

332 Alla oavsett kön ska ha samma möjligheter till ekonomisk trygghet och
333 självständighet under pensionärsåren. För det krävs förändrade villkor
334 på arbetsmarknaden och en mer jämställd fördelning av det obetalda
335 hem- och omsorgsarbetet.

336 Den strukturella lönediskrimineringen av kvinnor och undervärderingen
337 av kvinnodominerade sektorer på arbetsmarknaden måste bort. Kvinnor
338 ska ha tillgång till trygga anställningar på heltid.

339 Män och kvinnor ska bli bemötta på lika villkor i sina kontakter med
340 hälso- och sjukvården och de ska ha tillgång till de mest effektiva
341 behandlingsmetoderna utifrån sitt individuella behov.

342 Vård- och omsorgsforskningen måste ta hänsyn till de likheter, men
343 också skillnader, som finns mellan könen.

344 Mäns våld mot kvinnor måste upphöra. Äldre män och kvinnor ska
345 kunna leva ett liv fritt från alla former av våld och ska ha samma rätt och
346 möjlighet att bestämma över sin egen kropp och sexualitet.

347 För att detta ska bli verklighet krävs kunskap och studier. PRO ska
348 därför i samverkan med PRO Folkhögskola, ABF och andra närstående
349 organisationer utarbeta kurser och handledningar för förtroendevalda på
350 alla nivåer.

351 **Äldres boende**

352 Äldre har rätt till en trygg livsmiljö och ett boende till rimlig kostnad.
353 Även personer med låga pensioner ska ha möjlighet att bo bra. Fler
354 bostäder för äldre måste byggas och befintliga bostäder anpassas till
355 äldres behov.

- 356 • Byggandet av nya bostäder måste öka, framför allt hyresrätter och
357 särskilda boenden med rimliga hyror som är anpassade för äldre.
- 358 • Kraftfulla åtgärder behövs från stat och kommun för att förbättra
359 tillgängligheten i bostäder och bostadsmiljöer.
- 360 • Vi säger nej till marknadshyror.

361 Äldres livskvalitet är starkt kopplad till boendet och den omgivande
362 miljön. Oavsett om man bor i egen villa, lägenhet eller på ett särskilt
363 boende för äldre¹ är det någons hem det handlar om när vi talar om
364 äldres boende.

365 Många äldre behöver bo i tillgänglighetsanpassade hus och lägenheter,
366 men de behöver också närhet till service i form av till exempel
367 livsmedelsbutiker, vårdcentraler, apotek och kollektivtrafik.
368 Boendemiljön ska inbjuda till utevistelse och stimulera möten mellan
369 människor.

370 I dagsläget finns det få boendialternativ för äldre att flytta till när
371 bostaden blir för stor, för otillgänglig eller inte längre passar

¹ Enligt Socialstyrelsens termbank är äldreboende synonymt med särskilt boende för äldre. Särskilt boende för äldre är ett boende som tillhandahåller bostäder eller platser för heldygnsvistelse tillsammans med insatser i form av vård och omsorg för äldre personer med behov av särskilt stöd.

372 livssituationen. Många pensionärer har därtill svårt att få banklån för att
373 köpa en ny bostad, samtidigt som hyresrätterna blir allt färre. Detta är
374 stora hinder för äldre som vill skaffa en ny bostad.

375 Staten och kommunerna behöver ta ett större ansvar för att det ska
376 byggas fler bostäder för äldre samt för att befintliga bestånd renoveras
377 och görs tillgängliga för äldre. Reparationer med standardhöjande
378 åtgärder ska anpassas så att den boende kan välja olika nivåer och att
379 hyreshöjningar i samband med detta trappas upp stegvis. PRO säger nej
380 till marknadshyror.

381 Bostadsfinansiering och beskattning av bostäder måste förändras så
382 att olika upplåtelseformer får likvärdig ställning på bostadsmarknaden,
383 vilket bidrar till att rörligheten ökar.

384 I dag råder det mycket stor brist på särskilda boenden för äldre liksom
385 på seniorboenden, trygghetsboenden och andra boenden som är
386 anpassade för äldre. PRO anser att en utredning bör tillsättas som ser
387 över förutsättningarna för att ge enskilda som uppnått en viss ålder
388 möjlighet att välja om de vill flytta till ett särskilt boende. På så sätt kan
389 ofrivillig ensamhet minska och mångas livskvalitet öka.

390 Äldres behov av bostäder måste tydliggöras i de kommunala
391 bostadsförsörjningsplanerna.

392 **Samhällsplanering och kollektivtrafik**

393 En trygg livsmiljö innebär att närmiljön utformas utifrån de behov som
394 äldre har. Äldre ska ges möjlighet att vara delaktiga i samhällsplane-
395 ringen. En säker och genomtänkt gångtrafik ska utvecklas.

- 396 • Kollektivtrafiken ska vara väl utbyggd och ha låga avgifter.
- 397 • En fungerande färdtjänst är en viktig del av kollektivtrafiken och
398 ska ha samma avgifter och rabatter som övrig kollektivtrafik.
- 399 • Äldre ska ha möjlighet att vara delaktiga i att forma samhället och
400 närmiljön.

401 Om äldre är delaktiga i samhällsplaneringen redan i ett tidigt skede kan
402 hänsyn tas till behoven hos en åldrande befolkning. Butiker och annan
403 service måste finnas tillgänglig även för den som inte har tillgång till bil.

404 Ett aktivt åldrande kräver en fungerande kollektivtrafik. Det är viktigt
405 att de allmänna transportmedlen är tillgängliga för alla. Färdtjänsten är
406 en del av kollektivtrafiken och ska ha samma avgifter och rabatter som
407 övrig kollektivtrafik. Avgifter och rabatter för pensionärer är en lokal
408 eller regional angelägenhet. Servicelinjer är viktiga komplement till övrig
409 kollektivtrafik.

410 Livsvillkoren skiljer sig åt mellan landsbygd och stora städer i Sverige.
411 Det är viktigt att uppmärksamma när kollektivtrafik, färdtjänst och
412 samhällsservice i form av bankkontor, livsmedelsbutiker och apotek
413 försvinner från glest befolkade områden. Det blir svårare att leva ett
414 självständigt och oberoende liv när service försvinner.

415 **Ett hälsosamt och stimulerande liv**

416 Det är aldrig för sent med hälsofrämjande och berikande upplevelser
417 tillsammans med andra. PRO har ett stort utbud av aktiviteter som
418 främjar hälsa och gemenskap.

- 419 • Kommuner i hela landet måste tillhandahålla tillgängliga
420 lokaler till rimliga kostnader för PRO:s stora utbud av
421 verksamhet.
- 422 • Kultur och friskvård främjar äldres hälsa och är viktiga delar för
423 att motverka ofrivillig ensamhet.

424 De flesta av oss äldre lever ett ganska gott och aktivt liv. En nybliven
425 pensionär kan räkna med att ha många aktiva år framför sig, och
426 pensioneringen kan ge möjlighet att förverkliga önskningar man tidigare
427 inte har haft tid att uppfylla.

428

429 Samtidigt vet vi att ett gott liv i hälsa hänger nära samman med de
430 sociala livsvillkoren. De sociala och ekonomiska klyftorna bland äldre
431 återspeglas i skillnader i ohälsa och för tidig död. Det måste skapas
432 förutsättningar för en god och jämlik hälsa.

433 För att motverka ensamhet och ofrivillig isolering finns runt om i landet
434 så kallade kontaktombud, det vill säga PRO-medlemmar som håller
435 kontakt med andra medlemmar som av olika anledningar inte har
436 möjlighet att delta i möten och andra verksamheter. Systemet med
437 kontaktombud inom PRO bör stimuleras och utvecklas. Det bidrar till
438 hälsa och glädje både för de som är kontaktombud och de som får stöd.

439 Kulturupplevelser främjar äldres hälsa. Alla ska ha tillgång till litteratur,
440 scenkonst, museer och andra berikande upplevelser men också själva få
441 vara delaktiga i kulturskapande genom att till exempel sjunga, spela
442 teater eller ägna sig åt hantverk.

443 Bibliotekens och bokbussarnas roll är viktig, inte bara för bokutlåning
444 utan för att de tillhandahåller tjänster som till exempel internet och
445 fungerar som sociala mötesplatser. Internet ska finnas tillgängligt på alla
446 särskilda boenden.

447 Runt om i landet växer PRO-kulturföreningar fram. Det är viktigt att
448 kultur är ett självklart inslag inom äldreomsorgen. Alla äldre ska ha
449 tillgång till varierande och regelbundna kulturupplevelser.

450 Det hälsofrämjande arbete som PRO bedriver ska utvecklas och vara en
451 naturlig del av hela organisationen. PRO Folkhögskola fortsätter att
452 erbjuda kurser i kost, hälsa och rörelse, för både enskilda medlemmar
453 och för friskvårdsansvariga i föreningar och distrikt som sedan kan
454 engagera medlemmar i hela landet.

455 PRO genomför varje år större friskvårdsarrangemang i form av
456 riksmästerskap i boules, orientering och golf, PRO-klassikern, PRO-
457 vetarna med mera. Mästerskapen ska utvecklas och bli fler.

458

459 **Äldres sexualitet**

460 Sexualitet är en del av ett liv i hälsa och är för många en källa till glädje
461 och njutning. Fortfarande finns det i samhället fördomar om att äldre har
462 tappat sin sexuella lust och förmåga. Självklart ska även äldre, oavsett
463 kön, sexuell läggning och omsorgsbehov, kunna uttrycka och utveckla
464 sin sexualitet.

465 I dag handlar äldres sexualitet ofta om bristande förmåga, men sexualitet
466 är så mycket mer. För att motverka att frågor om äldres sexualitet och
467 sensualitet beläggs med tabu krävs mer forskning, uppmärksamhet i
468 medierna samt utbildning av vård- och omsorgspersonal och andra
469 strategiska viktiga personer inom kommun och region.

470 **Hjälpmedel och välfärdsteknik**

471 Bra hjälpmedel behövs för att öka äldres trygghet och öka den egna
472 friheten. Kommuner och regioner måste se till att äldre får de hjälpmedel
473 de behöver och har rätt till. Välfärdsteknik används allt oftare och ska
474 bidra till äldre personers möjlighet att bibehålla sitt oberoende och leva
475 ett självständigt liv. Användande av välfärdstekniken ska alltid utgå från
476 den äldres självbestämmande, välbefinnande och integritet.

- 477 • Hjälpmedel ska ingå i högkostnadsskyddet för hälso- och
478 sjukvård.
- 479 • Hörselvården ska vara offentligt finansierad.
- 480 • Den nya tekniken ska öka enskildas självständighet, inte ersätta
481 personal inom vården och omsorgen.

482 Väl fungerande hjälpmedel förebygger skador och bidrar till ett friskare
483 liv. Kommuner och regioner måste se till att äldre får de hjälpmedel de
484 behöver och har rätt till.

485 Regionerna överlåter i dag tillhandahållandet av allt fler hjälpmedel till
486 marknaden. Resultatet blir att hjälpmedel som inte efterfrågas av
487 tillräckligt många försvinner ur utbudet. Kvaliteten riskerar också att bli
488 sämre när regionerna inte agerar som en stor uppköpare som kan ställa
489 hårda krav i fråga om kvalitet. För att alla äldre ska ha råd att skaffa de
490 hjälpmedel de behöver ska hjälpmedlen ingå i högkostnadsskyddet för
491 hälso- och sjukvård.

492 För att en enskild ska kunna få tillgång till bra och ändamålsenliga
493 hjälpmedel krävs god information om vilka alternativ som finns utifrån
494 hens behov. Ett exempel är hörselhjälpmedel i form av hörselapparater

495 som kan bli mycket kostsamt för en enskild äldre. PRO anser att
496 hörselvården ska vara offentligt finansierad.

497 Dagens hjälpmedel är ofta dåligt anpassade till äldres förutsättningar.
498 Samhället behöver stimulera utveckling av nya, bättre och mer
499 kostnadseffektiva hjälpmedel. PRO bör vara involverat i eller rådfrågas
500 när ny välfärdsteknik tas fram. Det finns också anledning för PRO att
501 engagera sig i den forskning som sker vid universitet och högskolor.

502 PRO välkomnar ny teknik när den innebär förbättrad livskvalitet och
503 sker på den äldres egna villkor. Sverige var tidigare ett föregångsland
504 inom välfärdsteknik men har halkat efter andra länder. Intresset och
505 kompetensen varierar dessutom mellan landets kommuner.

506 En utvecklad välfärdsteknik innebär bättre levnadsvillkor för äldre och
507 en effektivare användning av samhällets resurser. Staten behöver ta ett
508 större ansvar för att välfärdstekniken ska utvecklas i Sverige. Självklart
509 ska äldre delta i det arbetet.

510 Äldre personer ska inte tvingas till lösningar man inte förstår eller
511 känner sig bekväm med. Det är också viktigt att den nya tekniken inte
512 ersätter personal inom vården och omsorgen.

513 **Trygghet och säkerhet**

514 Äldre ska känna trygghet och säkerhet i vardagen – oavsett om det är i
515 hemmet eller ute i samhället. Det förebyggande arbetet är viktigt för att
516 äldre inte ska uppleva oro eller få skador och sämre hälsa till följd av fall,
517 brott eller kränkningar.

518 • Det ska vara en nollvision mot fallolyckor – kommunerna ska
519 erbjuda besök till alla pensionärer som vill, för att säkra
520 trygghet och säkerhet i hemmen.

521 • Personal inom vården och omsorgen ska få utbildning för att
522 bättre upptäcka våld och kränkningar mot äldre.

523 • Det behövs bättre stöd och utbildning till anhöriga som vårdar
524 äldre.

525 Många av de fallolyckor som äldre drabbas av kan förebyggas. I en del
526 kommuner finns så kallade fixartjänster, det vill säga en anställd fixare
527 hjälper till med praktiska uppgifter hos äldre som att byta glödlampor
528 och sätta upp gardiner. Tjänsterna är en viktig del i det förebyggande
529 arbetet.

530 Det förekommer både psykiskt och fysiskt våld mot äldre. Grova
531 kränkningar och försummelse är också våld, och kvinnor drabbas i
532 större utsträckning än män av sämre hälsa efter våld och kränkningar.
533 Äldre utsätts för våld i det egna hemmet och ibland inom vården och
534 omsorgen.

535 Många äldre lider av psykisk ohälsa och antalet äldre med psykiska
536 sjukdomar och demenssjukdomar ökar. Bristande kunskap om
537 konsekvenserna av dessa sjukdomar kan leda till olika former av våld.

538 Anhöriga spelar en ovärderlig roll inom äldreomsorgen, men ibland
539 inträffar våld även mellan anhöriga och närstående. Bättre stöd till
540 anhöriga skulle sannolikt bidra till att minska våldet.

541 Personal inom hälso- och sjukvården och äldreomsorgen måste utbildas
542 så att de har möjlighet att upptäcka och förhindra våld och kränkningar
543 mot äldre, så att de kan bemöta äldre som har varit utsatta för detta.

544 Brott och bedrägerier mot äldre ökar. Samhället måste ta det på största
545 allvar och vidta förebyggande åtgärder.

546

547 **Tillgänglig hälso- och sjukvård för ett liv i hälsa**

548 Hälso- och sjukvården är till för alla, ska ges på lika villkor och betalas
549 solidariskt via skattesystemet. Behoven ska styra. Vården ska vara
550 likvärdig över hela landet.

- 551 • Hälso- och sjukvårdens högkostnadsskydd ska inte utgöra ett
- 552 hinder för någon som behöver vård eller läkemedel.
- 553 • Det ska vara lätt att få vård i sin närhet och på rätt vårdnivå.
- 554 • Varje multisjuk patient ska ha en läkare eller ett vårdteam med
- 555 totalansvar för behandling och läkemedelsförskrivning.

556 Äldre personer har mycket olika behov av hälso- och sjukvårdsinsatser,
557 och vården måste i högre grad anpassa sig till detta faktum. I dag vänder
558 sig många äldre personer till sjukhusens akutmottagningar. Perspektivet
559 bör vändas så att primärvården och närsjukvården byggs ut och mobila
560 multiprofessionella team ska kunna besöka sköra äldre i hemmet. God
561 och nära vård innebär en förstärkt primärvård.

562 Personalkontinuiteten, särskilt vid kontakt med läkare, måste förbättras.
563 Primärvården måste förstärkas när det gäller förebyggande,
564 behandlande och rehabiliterande insatser för äldre. Den geriatriska och
565 gerontologiska kompetensen måste öka hos vårdens och omsorgens
566 professioner.

567 En tillgänglig hälso- och sjukvård för äldre personer handlar också om
568 högkostnadsskyddens nivåer både för vård oavsett huvudman samt
569 läkemedel. Dessa högkostnadsskydd får inte vara så höga att de utgör ett
570 ekonomiskt hinder för någon. Att vara sjuk och behöva köpa mediciner
571 kan bli dyrt. Därför måste fler läkemedel omfattas av högkostnadsskydd.

572 Hälso- och sjukvården måste bli mer jämlik och jämställd. Det ska inte
573 vara så att man måste bo i "rätt" region för att kunna få åtnjuta den bästa
574 vården som kan ges. I alla regioner ska det finnas den bästa vård som
575 kan ges, inklusive ambulanstransport.

576 Nätläkarna belastar den offentliga vården vad gäller skattemedel och det
577 finns en stor risk att lindrigt sjuka tränger undan de patienter som har
578 störst vårdbehov.

579
580 Enligt hälso- och sjukvårdslagen ska den som har störst vårdbehov få
581 vården först. Den offentliga finansieringen av fristående nätläkarföretags
582 verksamhet bör därför begränsas, eftersom den leder till att behovs-
583 principen åsidosätts. Många vårdcentraler i offentlig regi erbjuder i dag
584 digital sjukvård, vilket kan vara ett bra alternativ till nätläkare, framför
585 allt i glesbygd.

586

587 **Screening**

588 Alla äldre ska från och med 65 års ålder erbjudas hälsosamtal och
589 hälsoundersökning vart tredje år fram till 75 års ålder och därefter
590 vartannat år. Alla män ska ges möjlighet till undersökning för
591 prostatacancer från 50 års ålder. Alla kvinnor ska erbjudas mammografi
592 från 40 års ålder och uppåt. Alla pensionärer ska erbjudas undersökning
593 för upptäckt av tjock- och ändtarmscancer samt aortabråck. Alla kvinnor
594 ska erbjudas gynekologisk cellprovskontroll från 20 års ålder.

595

596 **Psykisk hälsa hos äldre**

597 Depression och annan psykisk ohälsa drabbar många äldre, men detta
598 uppmärksammas inte tillräckligt inom vården och omsorgen. Det
599 medför onödigt lidande – inte bara för de drabbade utan även för
600 anhöriga. Det förekommer också att psykoser och depression förväxlas
601 med demens. Självmord bland äldre kan förebyggas om vården
602 upptäcker psykisk ohälsa i tid.

603 Psykiska sjukdomar hos äldre är för det mesta behandlingsbara. Men för
604 att göra äldrepsykiatri mer tillgänglig för dem som drabbas behöver
605 psykiatrisk kompetens med kunskap om äldre knytas till vårdcentraler
606 och till de äldrevårdsteam som byggs upp för att samordna vården och
607 omsorgen av äldre med sammansatta behov.

608 Primärvården bör tillföras kompetens i geriatrik, gerontologi,
609 demenssjukdomar och äldrepsykiatri.

610

611 **Palliativ vård och omsorg**

612 Det är allas rätt att i livets slutskede få stöd och hjälp utifrån de behov
613 och önskemål varje enskild person har, så kallad personcentrerad vård. I
614 fall där man inte kan föra sin egen talan är det viktigt att anhöriga ges
615 möjlighet att företräda personens vilja, under förutsättning att den
616 enskilda personen medgett det.

617 Symtomlindring är grunden i vården i livets slutskede. Stöd till
618 närstående under vårdtiden och efter dödsfallet är en viktig del av den

619 palliativa vården. Den palliativa vården och omsorgen ska utvecklas och
620 finnas tillgänglig i hela landet.

621

622 **Läkemedel för äldre**

623 Läkemedel är en viktig del av behandlingen vid många sjukdomar. Rätt
624 använda är läkemedel för många människor skillnaden mellan liv och
625 död. Ett sätt att förbättra läkemedelsbehandlingen av multisjuka äldre är
626 att varje multisjuk patient får en läkare eller ett vårdteam med
627 totalansvar för behandling och läkemedelsförskrivning.

628 Kunskapen om äldres läkemedelsbehandling måste bli bättre och
629 forskningen om interaktioner av läkemedel hos äldre måste intensifieras,
630 för att motverka biverkningar till följd av en felaktig ordination.

631

632 Patienterna själva måste få bättre information om syftet med
633 behandlingen och om läkemedlens användning och förväntade resultat
634 både vid utskrivningstillfället och vid utlämning av läkemedlet.

635

636 **Vaccinationsprogram för äldre**

637 Förebyggande hälso- och sjukvård medverkar till en friskare befolkning
638 och till att vårdens resurser kan nyttjas mer effektivt. I dag finns tre
639 vacciner som riktar sig direkt mot äldres sjukdomar: vaccin mot bältros,
640 influensa respektive pneumokocker.

641

642 Det är viktigt att det skapas ett nationellt vaccinationsprogram för äldre
643 som ger tillgång till kostnadsfritt vaccinationsskydd där vaccin mot
644 covid-19 ingår, tillsammans med vaccin mot bältros, influensa och
645 pneumokocker.

646

647 **Patientsäkerhet och kvalitetsarbete**

648 Varje år skadas många människor i vården. Det är viktigt att sjukvården
649 ständigt förbättrar patientsäkerheten.

650 Handläggningstiden för anmälan om fel och brister i vården från
651 privatpersoner måste kortas. Information till äldre och deras närstående
652 om vart man vänder sig när det uppstått fel eller brister i vård- och
653 omsorg samt läkemedelshanteringen måste förbättras. Här är samverkan
654 mellan patientnämnder och pensionärsorganisationerna viktig.
655 Det är viktigt att vården följer de kvalitetsregistret som finns för många
656 sjukdomar.

657 **Mångfald och vinstintressen inom vård och omsorg**

658 PRO anser att offentligt finansierad vård ska drivas utan vinstsyfte
659 samtidigt som möjligheterna att välja, och välja bort, en vårdgivare
660 bibehålls och vidareutvecklas. PRO slår vakt om äldres rätt att välja
661 innehåll i äldreomsorgen.

- 662 • Vinstintressen får aldrig styra utformningen av vård och omsorg.
- 663 • Det ska alltid finnas vårdcentraler och sjukhus som regionen äger
664 och driver samt hemtjänst och äldreboende som kommunen driver.
- 665 • Den svenska förvaltningsmodellen ska ses över.

666 Det ska alltid finnas vårdcentraler och sjukhus som regionen äger och
667 driver samt hemtjänst och äldreboenden som kommunen driver.
668 Merparten av sjukvården ska drivas i offentlig regi, och kommunerna
669 och regionerna ska alltid svara för finansiering. Vinstintresse får aldrig
670 styra utformningen av sjukvården och äldreomsorgen. Eventuell vinst
671 ska återinvesteras i verksamheten. Kommuner och regioner ska fastställa
672 bestämda kvalitetskrav som alla utförare är skyldiga att följa.

673
674 De privata sjukvårdsförsäkringarna blir allt fler. Enligt hälso- och
675 sjukvårdslagen ska den som har störst vårdbehov få vård först. Därför
676 anser PRO att sjukvård som finansieras med offentliga medel inte ska ge
677 patienter med privata sjukvårdsförsäkringar förtur.

678 679 **Lagen om offentlig upphandling (LOU)**

680 Reglerna för offentlig upphandling försämrar kontinuitet och
681 långsiktighet, till exempel när ett avtal med en entreprenör som driver
682 särskilda boenden går ut och ska upphandlas på nytt. Vid de flesta
683 upphandlingar får dessutom priset alltför stor betydelse.

684 De offentligt finansierade sjukhusen ska drivas offentligt eller av icke
685 vinstdrivna vårdgivare. Sjukhus med en naturlig monopolställning
686 utanför storstadsområdena ska, liksom universitets- eller regionsjukhus,
687 alltid drivas i offentlig regi.

688

689 **Avskaffa Lagen om valfrihetssystem (LOV) inom äldreomsorgen**

690 Forskning visar att äldre hellre vill välja innehåll i äldreomsorgen än
691 utförare. Kommuner ska alltid kunna erbjuda kommunalt drivna tjänster
692 som ingår i stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service.

693

694 **Vårdvalet i primärvården**

695 För den enskilda patienten kan det vara viktigt att få göra egna val inom
696 primärvården. Men möjligheten att välja ska inte vara beroende av att
697 företag får etablera sig fritt.

698 Krav på konkurrensneutralitet och flera aktörer förhindrar god
699 samverkan mellan primärvård och den kommunala omsorgen. Det
700 påverkar särskilt äldre med flera sjukdomar och deras anhöriga som är
701 beroende av insatser från olika aktörer.

702 Regionerna behöver styra var verksamheterna ska etableras utifrån
703 befolkningens behov. Annars finns risken att vissa områden får en
704 försämrad öppenvård medan andra områden får ett överflöd av
705 vårdcentraler. De senaste åren har vi sett hur glesbygd och socialt utsatta
706 områden drabbats av denna utveckling.

707 Den förebyggande vården kan bli lidande när vårdgivarna konkurrerar
708 om enskilda patienter, eftersom förebyggande insatser tar resurser från
709 patientkontakterna. Risken är stor att vårdgivare försöker välja bort
710 patienter som inte betraktas som lönsamma. De som drabbas är då ofta

711 äldre med många sjukdomar, kroniskt sjuka, psykiskt sjuka och svenskar
712 som invandrat och som inte behärskar svenska.

713 **Etableringsfrihet**

714 Etableringsfrihet innebär att vilken vårdgivare som helst som uppfyller
715 kvalitetskrav som kommun eller region har satt upp kan etablera sig.

716 Detta är problematiskt eftersom kommunen eller regionen förlorar
717 kontroll över var utförare väljer att etablera sig, och det blir därmed
718 svårare att samordna vård och omsorg för sköra äldre.

719

720 Risken är stor att det blir en ojämlig tillgång till vård och omsorg inom
721 kommunen och regionen. En återinförd etableringskontroll kan förbättra
722 förutsättningarna för en ökad samordning mellan exempelvis
723 primärvården, hemsjukvården och hemtjänsten.

724

725 **Den svenska förvaltningsmodellen**

726 Covid-19-pandemin har visat att det finns tydliga problem med den
727 svenska förvaltningsmodellen. Ansvar har bollats mellan olika nivåer
728 och aktörer i samhället. Stat, regioner, kommuner och myndigheter har
729 dragit åt olika håll. Det har drabbat inte minst äldre personer.

730 Utvärderingar av hur samhällets lyckats hantera pandemin visar att
731 samarbete och samordning har fallerat i flera avseenden. Den svenska
732 förvaltningsmodellen bör åter ses över för att vi ska stå bättre rustade
733 inför framtida kriser.

734

735 **Konsumentmakt**

736 Konsumenter ska ges ökad makt och ökad tillgång till kunskap. PRO:s
737 medlemmar ska bli kunniga och medvetna konsumenter för att kunna
738 påverka.

739 • Den kommunala konsumentvägledningen ska vara obligatorisk.

- 740 • Bankkontor ska erbjuda kontanthantering; offentliga aktörer
741 samt handel och restauranger måste ta emot kontanter.
742 • Förpacknings- och livsmedelsindustrin ska utveckla
743 förpackningar som alla konsumenter kan hantera utan hjälp.

744 På allt mer avreglerade marknader ställs vi inför allt fler val som kräver
745 att vi har tid och kunskap. Aggressiva försäljningsmetoder lockar
746 människor in i avtalsförhållanden som det kan vara svårt att ta sig ur. De
747 allra äldsta är en särskilt känslig grupp när det gäller bedrägerier i olika
748 former. Därför behövs en lagstiftning som står på konsumenternas sida.
749 Det är också av vikt att den kommunala konsumentrådgivningen
750 utvecklas och görs obligatorisk, för att gynna svagare konsumenter.

751 Allt fler betalningar sker med kort och via internet. Kontanter och
752 kontanthantering blir allt mindre förekommande. Hänsyn måste tas till
753 de äldre som står utanför det digitala samhället.

754 Speciella lösningar krävs från både samhället och kommersiella aktörer
755 för att göra det möjligt att sköta betalningar om man inte har kort eller
756 internet. Kontanter är ett lagligt betalningsmedel och ska kunna
757 användas så länge riksdagen inte har beslutat om annat.

758 Förpackningarnas utformning kan skapa svårigheter för alla – och inte
759 sällan för äldre personer med funktionsnedsättning. En nedsatt
760 handfunktion eller obegripliga och krångliga mekanismer för att öppna
761 förpackningarna bidrar till problemen. Förpacknings- och livsmedels-
762 industrin ska därför utveckla förpackningar som alla konsumenter kan
763 hantera utan hjälp.

764
765 Personer med nedsatt handfunktion ska involveras i utvecklingen av
766 förpackningar enligt den svenska standarden för universell utformning.
767 Alla läkemedelsförpackningar ska vara lätthanterliga och bör testas
768 utifrån design för alla.

769

770 Sättet vi väljer att konsumera på har betydelse både för miljön och för de
771 människor som finns i produktionen. PRO ska föregå med gott exempel

772 genom att konsumera produkter som är märkta *Fairtrade* i sin
773 verksamhet.

774 **Integration**

775 PRO är en välkomnande och öppen organisation som välkomnar
776 medlemmar med rötter i andra länder.

777 • PRO strävar efter att ha fler medlemmar med olika bakgrund och
778 från olika kulturer.

779 • Integrationsarbetet innebär ett aktivt utbyte av erfarenheter och
780 kunskap, till exempel om kulturella seder, mat och historia.

781 PRO ska utveckla integrationsarbetet i hela organisationen, bland annat
782 tillsammans med ABF, andra organisationer och kommuner. Vi vill vara
783 delaktiga i integrationsarbetet över generationsgränser genom till
784 exempel språkkaféer.

785 Målet för arbetet är att öka förståelsen inom PRO för andra kulturer,
786 vilket bidrar till förbättrad integration. Det ska också motverka att
787 grupper ställs mot varandra och leda till att PRO får fler medlemmar
788 med bakgrund, kompetens och erfarenheter från andra länder.

789 PRO ska, som en del av samhället, bidra till ett bra mottagande för de
790 flyktingar som kommer till Sverige. En del av detta arbete kan vara att
791 skapa mötesplatser över generationsgränserna. PRO kan bidra med
792 viktig information om det svenska samhället.

793 Personer som kommit till Sverige mitt i livet och inte hunnit förvärvs-
794 arbeta tillräckligt många år riskerar att få mycket låg pension. Problemet
795 växer och förslag måste läggas för att antalet pensionärer med låg
796 ekonomisk standard inte ska öka.

797

798 **PRO och miljön**

799 För en organisation som PRO är klimat- och miljöarbetet centralt, inte
800 minst mot bakgrund av att kommande generationer ska kunna leva ett
801 bra liv. PRO ska aktivt bidra till att genomföra målen i Agenda 2030 och
802 till en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling.

- 803 • PRO ska arbeta för att ändra direktiven till AP-fonderna i syfte att
804 dessa ska upphöra med alla investeringar i fossilindustrin.
- 805 • PRO ska samarbeta med andra organisationer och generationer för
806 att få större genomslag för klimat- och miljöfrågorna.
- 807 • PRO ska öppet redovisa vad vi gör för att stödja arbetet enligt
808 Agenda 2030.

809 PRO har ett engagemang för klimat- och miljöfrågor och tar sitt ansvar
810 för att förebygga och minska miljöpåverkan samt verka för en hållbar
811 utveckling. PRO strävar efter att bli en klimatneutral organisation. Vi ska
812 därför analysera vad organisationen kan göra för att stödja arbetet enligt
813 Agenda 2030.

814 PRO ska hushålla med naturresurser och energi i all vår verksamhet. Vi
815 ska sätta människors hälsa och säkerhet i centrum och utbilda, informera
816 och stimulera både medlemmar och medarbetare i organisationen till
817 engagemang, delaktighet och ansvar i miljöarbetet.

818 PRO ska ställa lika höga miljökrav på samarbetspartners som vi ställer
819 på vår egen verksamhet.

820 Ett av de mer akuta hoten mot miljön är den globala uppvärmningen,
821 och för att hejda klimatförändringarna måste utsläppen av växthusgaser
822 minska. En stor källa till koldioxidutsläpp är användningen av fossil
823 energi. För att snabba på omställningen mot förnybara energikällor ska
824 PRO verka för att AP-fonderna upphör med investeringar i fossil
825 industri, även om det på kort sikt kan innebära att avkastningen blir
826 något lägre.

827

828 **PRO tar plats i världen**

829 PRO:s tilltro till solidaritet, rättvisa och medmännisklighet sträcker sig
830 längre än Sveriges gränser. PRO är med och påverkar livsvillkoren för
831 äldre även internationellt.

- 832 • PRO ska aktivt arbeta för pensionärer i Sverige, Europa och
833 världen.

- 834 • Alla nivåer i PRO ska öka samarbetet med pensionärs-
835 organisationer i Norden och Europa.
836 • Distrikt och föreningar ska stimuleras till internationellt
837 samarbete.

838 Världen binds samman mer och mer för varje dag. Världsekonomin
839 påverkar oss alla, liksom klimathotet, migrationen och det senaste
840 exemplet med pandemier. Genom internet och ett ökat resande knyts
841 människor närmare varandra.

842 Alla världens länder har i FN åtagit sig att bidra till en globalt hållbar
843 utveckling socialt, ekonomiskt och miljömässigt i en gemensam agenda
844 fram till 2030. Sverige bidrar genom kommuner, företag och
845 organisationer som PRO till en mera rättvis och hållbar värld för alla, var
846 och en på sitt sätt.

847 PRO tänker globalt, även om vi för det mesta agerar lokalt. En av de
848 stora globala utmaningarna är den växande andelen äldre i världen.
849 Äldre i fattigare länder saknar ofta tillgång till fungerande sjukvård och
850 äldreomsorg och de tampas med bristfälliga pensionssystem eller inga
851 pensioner alls.

852
853 Vi agerar till exempel genom Help Age International (en global
854 organisation som vi tillhör) för att utveckla och stärka äldres mänskliga
855 rättigheter, motverka ålderism och få beslutsfattarna att förstå och inse
856 vikten av att äldrefrågorna uppmärksammas på internationell nivå.

857
858 På EU-nivå är vår roll att tillsammans med andra nordiska pensionärs-
859 organisationer stå upp för en samhällsmodell som bygger på en generell
860 och solidariskt finansierad välfärd. I Europa ser vi bekymmersamma
861 tendenser när till exempel professionell kompetens inom vård och
862 omsorg dras ner och ersätts av frivilliga insatser.

863
864 PRO är representerat i EU:s ekonomiska och sociala kommitté. Det är en
865 unik möjlighet att påverka livsvillkoren för äldre inom EU samt arbeta

866 för att de sociala frågorna ska få en större plats i det europeiska
867 samarbetet.

868 På samma sätt står de nordiska organisationer som PRO samverkar med
869 upp för solidaritet och generella välfärdssystem. Den samverkan som
870 finns på nordisk nivå, i en samarbetskommitté där åtta nordiska
871 pensionärsorganisationer ingår, är viktig för att utbyta erfarenheter
872 mellan länderna och gemensamt driva frågor, både i Norden och inom
873 EU. Genom Nordiska samarbetskommittén (NSK), är PRO medlem i Age
874 Platform Europe. Det är angeläget att även distrikt och föreningar
875 stimuleras till internationellt samarbete.

876